

Az Európai Unió
Tanácsa

Brüsszel, 2022. június 1.
(OR. en)

9671/22
ADD 1

JAI 780
COPEN 218

FEDŐLAP

Küldi:	az Európai Bizottság főtitkára részéről Martine DEPREZ igazgató
Az átvétel dátuma:	2022. május 25.
Címzett:	a Tanács Főtitkársága
Biz. dok. sz.:	COM(2022) 249 final
Tárgy:	MELLÉKLET a következőhöz: A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak A korlátozó intézkedésekre vonatkozó uniós jog megsértése esetén alkalmazandó büntetőjogi szankciókról szóló irányelv felé

Mellékelten továbbítjuk a delegációknak a COM(2022) 249 final számú dokumentum
MELLÉKLETÉT.

Melléklet: COM(2022) 249 final - ANNEX

Brüsszel, 2022.5.25.
COM(2022) 249 final

ANNEX

MELLÉKLET

a következőhöz:

A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak

**A korlátozó intézkedésekre vonatkozó uniós jog megsértése esetén alkalmazandó
büntetőjogi szankciókról szóló irányelv felé**

1.1. Bevezetés

Az uniós korlátozó intézkedések megsértésének az Európai Unió működéséről szóló szerződés (a továbbiakban: EUMSZ) 83. cikkének (1) bekezdésében meghatározott bűncselekményi területek közé történő felvétele lehetővé tenné a Bizottság számára, hogy a rendes jogalkotási eljárás keretében javaslatot tegyen egy olyan irányelvre, amelynek révén közelíthetők lennének a bűncselekményi tényállások és a büntetések tagállami meghatározásai.

Egy ilyen bizottsági javaslatnak – mint minden uniós fellépésnek – meg kell felelnie a szubszidiaritás és az arányosság elveinek¹, és összhangban kell lennie a minőségi jogalkotás követelményeivel² is. Emellett a javaslatnak figyelembe kellene vennie a büntetőjog sajátosságait³ is. A bűncselekményi tényállások és a büntetések közelítése során kiemelten figyelembe kell venni a tagállamok büntető igazságszolgáltatási rendszereinek többek között a szankciók tekintetében fennálló különbségeit.

Ezenkívül a leendő irányelvnek tiszteletben kell tartania az alapvető jogokat és az Európai Unió Alapjogi Chartájában (a továbbiakban: Charta)⁴ foglalt elveket. Biztosítani kell majd mindenekelőtt azt, hogy az irányelv rendelkezései ne sértsék a szabadsághoz és a biztonsághoz való jogot, a személyes adatok védelméhez való jogot, a tulajdonhoz fűződő jogot, a hatékony jogorvoslathoz és a tisztességes eljáráshoz való jogot, az ártatlanság vélelmét és a védelemhez való jogot, a bűncselekmények és a büntetések törvényességének és arányosságának elvét – ideértve a visszaható hatály tilalmát a büntetésekkel összefüggésben is –, valamint a *ne bis in idem* elvét.

A jövőbeli irányelv számos olyan büntetőjogi kérdést szabályozna, amelyeket az EUMSZ 83. cikkén alapuló uniós irányelvek általában tartalmaznak. Az alábbiakban bemutatjuk a jövőbeli jogalkotási javaslatba foglalandó lehetséges rendelkezéseket.

1.2. Hatály

Az első rendelkezés meghatározná az irányelv célját és hatályát, és mindenekelőtt egyértelművé tenné, hogy az uniós korlátozó intézkedések megsértése esetén alkalmazandó. Ezek a korlátozó intézkedések az Európai Unióról szóló szerződés (EUSZ) 29. cikke és az EUMSZ 215. cikke alapján kerülnek elfogadásra, és olyan célzott egyedi intézkedéseket foglalnak magukban, mint a vagyoni eszközök befagyasztása, pénzeszközök és gazdasági erőforrások rendelkezésre bocsátásának tilalma, belépési korlátozások (utazási tilalmak), valamint olyan ágazati korlátozó intézkedéseket, mint a fegyverembargó vagy gazdasági és pénzügyi intézkedések (pl. import- és

¹ Az Európai Unióról szóló szerződés 5. cikkének (1) és (4) bekezdése; 2. jegyzőkönyv a szubszidiaritás és az arányosság elvének alkalmazásáról.

² Intézményközi megállapodás az Európai Parlament, az Európai Unió Tanácsa és az Európai Bizottság között a jogalkotás minőségének javításáról (HL L 123., 2016.5.12., 1. o.).

³ A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – Az uniós büntetőpolitika létrehozása: Az uniós szakpolitikák hatékony végrehajtásának biztosítása a büntetőjog útján, COM (2011) 573 végleges, 2011.9.20; A Tanács következtetései az uniós jogon belüli jövőbeli büntetőjogi jogszabályokra vonatkozó iránymutatásokról, 14162/09 tanácsi dokumentum, 2009.10.9.; Az Európai Parlament állásfoglalása (2012. május 22.) a büntetőjog uniós megközelítéséről, HL C 264E., 2013.9.13., 7. o.

⁴ Az Európai Unió Alapjogi Chartája (HL C 326., 2012.10.26., 391. o.).

exportkorlátozások, bizonyos szolgáltatások, például banki szolgáltatások nyújtására vonatkozó korlátozások).

1.3. Fogalommeghatározások

Az irányelv e cikke tartalmazná az összes releváns fogalommeghatározást, adott esetben a korlátozó intézkedésekről szóló tanácsi rendeletek és határozatok rendelkezéseire történő keresztthivatkozások révén. Ezek a fogalommeghatározások magukban foglalják többek között a „korlátozó intézkedések”, a „jegyzékbe vett szervezet” és a „jegyzékbe vett személy” fogalmát. A piaci visszaélések büntetőjogi szankcióiról szóló 2014/57/EU irányelv (a piaci visszaélésekről szóló irányelv)⁵ releváns példa olyan büntetőjogi intézkedésre, ahol a fogalommeghatározásokat tartalmazó rendelkezésben hasonló keresztthivatkozások szerepelnek.

1.4. Bűncselekmények (ideértve a felbujtást, a bűnsegélyt és a kísérlet is)

Az irányelv által közelítendő bűncselekményi tényállásokra vonatkozó cikkek tartalmaznák az uniós korlátozó intézkedések megsértésével kapcsolatos különböző bűncselekmények pontos tényállásait, például:

- pénzeszközök vagy gazdasági erőforrások közvetlenül vagy közvetve történő rendelkezésre bocsátása jegyzékbe vett személy/szervezet részére vagy javára;
- jegyzékbe vett személyhez/szervezethez tartozó, annak tulajdonában vagy birtokában lévő vagy ellenőrzése alatt álló pénzeszközök vagy gazdasági erőforrások befagyasztásának elmulasztása;
- tiltott pénzügyi tevékenység végzése, például tiltott kölcsönök vagy hitelek nyújtása;
- tiltott kereskedelmi, üzleti vagy egyéb tevékenység végzése, például kereskedelmi tilalom hatálya alá tartozó áruk és technológiák behozatala vagy kivitele, vagy tiltott szolgáltatás nyújtása;
- az illetékes hatóságok által kiadott engedélyek szerint alkalmazandó feltételek megsértése;
- a hatóságok számára történő információszolgáltatásra vonatkozó bármely kötelezettség – például a jegyzékbe vett személy/szervezet tulajdonában, birtokában vagy ellenőrzése alatt álló bármely vagyoni eszköz bejelentésére vonatkozó kötelezettség – be nem tartása;
- olyan cselekmények vagy tevékenységek végzése, amelyek célja a korlátozó intézkedések közvetlen vagy közvetett, tudatos és szándékos kijátszása, többek között olyan rendszerekben való részvétellel, amelyek célja a jegyzékbe vett személyek/szervezetek vagyoni eszközeinek vagy érintettségének elfedése, a korlátozó intézkedések által megcélzott személyek/szervezetek támogatása az intézkedések hatásainak elkerülésében, vagy megtévesztő információ nyújtása a hatóságok számára;
- a korlátozó intézkedések megsértésének, illetve az azok kijátszására irányuló tevékenységek bejelentésének elmulasztása kifejezett bejelentési kötelezettséget megsértve.

⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 2014/57/EU irányelve (2014. április 16.) a piaci visszaélések büntetőjogi szankcióiról (a piaci visszaélésekről szóló irányelv) (HL L 173., 2014.6.12., 179. o.), 2. cikk.

A közelítendő bűncselekmények – eltérő rendelkezések hiányában – szándékosságot vagy legalább súlyos gondatlanságot követelnének meg annak tudatában, hogy a magatartás korlátozó intézkedések hatálya alatt álló személyt, szervezetet, tevékenységet vagy tulajdont érint, vagy pedig a korlátozó intézkedéseket vagy az azokhoz kapcsolódó jogi tilalmakat figyelmen kívül hagyva (szándékosan nem véve azokról tudomást).

Az irányelv hatálya a kapcsolódó bűncselekményekre, például a pénzmosásra is kiterjedne. Ez utóbbi esetében az irányelv egy rendelkezése kötelezné a tagállamokat a szükséges intézkedések megtételére annak biztosítása érdekében, hogy az (EU) 2018/1673 irányelv⁶ 3. cikkében leírt pénzmosási bűncselekmény az irányelv hatálya alá tartozó bűncselekményekből származó vagyonra is vonatkozzon.

Az irányelv tartalmazna egy olyan rendelkezést is, amely arra kötelezné a tagállamokat, hogy tegyék meg a szükséges intézkedéseket annak biztosítása érdekében, hogy bűncselekményként büntetendő legyen az irányelvben szereplő bűncselekmények elkövetésére való felbujtás, az ahhoz nyújtott bűnsegély, valamint az ilyen bűncselekmények elkövetésének kísérlete⁷.

1.5. Természetes és jogi személyekkel szemben alkalmazható büntetések

Az EUMSZ 215. cikke alapján elfogadott tanácsi rendeletek minden esetben tartalmaznak egy olyan rendelkezést, amely a tagállamokat olyan nemzeti jogszabályok elfogadására kötelezi, amelyek az adott rendelet rendelkezéseinek megsértése esetére hatékony, arányos és visszatartó erejű szankciókat irányoznak elő⁸. Mivel ez a kötelezettség jelentős eltérések meglétét teszi lehetővé a szankciók mértékét és típusait illetően, a jövőbeli irányelvnek tartalmaznia kell egy, a természetes személyekre vonatkozó szankciókról szóló cikket. Ezek a büntetések a fenti 1.4. szakaszban említett valamennyi bűncselekmény esetében alkalmazandók lennének, és a tagállamoknak ebben az esetben is hatékony, arányos és visszatartó erejű szankciókat kellene előírniuk, valamint meg kellene határozniuk a kiszabható legsúlyosabb büntetések minimális szintjét, ideértve a természetes személyekkel szemben alkalmazandó pénzbüntetéseket is. Az ilyen szankcióknak arányosnak kell lenniük a bűncselekmények jelentős súlyával⁹.

Ezen túlmenően az irányelv a jogi személyek felelősségére vonatkozó rendelkezést is tartalmazna. Ez a rendelkezés a fenti 1.4. szakaszban említett valamennyi bűncselekmény esetében alkalmazandó lenne. E rendelkezés szerint a tagállamoknak szankciókat és a jogi személyek felelősségét kellene előírniuk:

- i. az 1.4. szakaszban említett bármely olyan bűncselekmény miatt, amelyet a jogi személyen belül vezető pozíciót betöltő személyek a jogi személy javára követtek el; vagy

⁶ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/1673 irányelve (2018. október 23.) a pénzmosás ellen büntetőjogi eszközökkel folytatott küzdelemről (HL L 284., 2018.11.12., 22. o.).

⁷ (EU) 2017/1371 irányelv az Unió pénzügyi érdekeit érintő csalás ellen büntetőjogi eszközökkel folytatott küzdelemről (PIF-irányelv) (HL L 198., 2017.7.28., 29. o.), 5. cikk; A piaci visszaélésekről szóló irányelv, 6. cikk.

⁸ Lásd például az ukrainai helyzetet destabilizáló orosz intézkedések miatt hozott korlátozó intézkedésekről szóló, 2014. július 31-i 833/2014/EU tanácsi rendelet 8. cikkét. A rendelet egységes szerkezetbe foglalt szövege elérhető itt: [EUR-Lex - 02014R0833-20220413 - HU - EUR-Lex \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/LEGISLATION/2014_0833_20220413_02014R0833-20220413_HU_EUR-Lex/europa.eu).

⁹ Lásd még: PIF-irányelv, 7. cikk; a piaci visszaélésekről szóló irányelv, 7. cikk.

- ii. vezető beosztású személyek általi felügyelet vagy ellenőrzés olyan hiánya miatt, amely lehetővé tette, hogy a vezető beosztású személyek irányítása alatt álló személy az adott jogi személy javára elkövesse a fent említett bűncselekmények bármelyikét¹⁰.

Az irányelv közelítené a jogi személyekkel szemben kiszabható büntetéseket is. Konkrétan, a tagállamoknak meg kellene tenniük a szükséges intézkedéseket annak biztosítása érdekében, hogy az 1.4. szakaszban tárgyalt vonatkozó rendelkezések alapján felelősségre vont jogi személyekre hatékony, arányos és visszatartó erejű szankciók vonatkozzanak, ideértve a következőket:

- büntetőjogi vagy nem büntetőjogi pénzbeli szankciók;
- a közfinanszírozásból való ideiglenes kizárás, ideértve a közbeszerzési eljárásokat, a vissza nem térítendő támogatásokat és a koncessziókat is;
- üzleti tevékenység folytatásától való átmeneti vagy végleges eltiltás;
- a bűncselekmény elkövetését eredményező tevékenységek végzésére vonatkozó engedélyek és felhatalmazások visszavonása;
- bírósági felügyelet alá helyezés;
- bíróság által elrendelt felszámolás; valamint
- a bűncselekmény elkövetésére használt telephely átmeneti vagy végleges bezárása¹¹.

Ezen túlmenően az irányelv előírhatná azt is, hogy a tagállamoknak meg kell hozniuk a szükséges intézkedéseket annak biztosítása érdekében, hogy azok a jogi személyek, amelyek számára előnyökkel jár, hogy mások az uniós korlátozó intézkedéseket sértő bűncselekményeket követnek el, pénzbírsággal legyenek sújthatók, amelynek felső határa nem lehet alacsonyabb, mint a jogi személy által a pénzbírság kiszabásáról szóló határozat meghozatalát megelőző üzleti évben elért teljes globális forgalom bizonyos százaléka.

A jogi személyek felelőssége nem zárja ki azon természetes személyek elleni büntetőeljárás lehetőségét, akik az 1.4. szakaszban meghatározott bűncselekmények elkövetői.

1.6. Súlyosító és enyhítő körülmények

Az irányelv egy olyan cikket is tartalmazna, amely meghatározza azokat a súlyosító körülményeket, amelyeket az 1.4. szakaszban szereplő bűncselekmények miatti büntetés kiszabásánál figyelembe kell venni. E súlyosító körülmények közé az alábbiak tartozhatnak:

- a korlátozó intézkedések céljainak fényében a jogsértés súlyos következményekkel járt;
- a szóban forgó pénzeszközök, gazdasági erőforrások, áruk vagy technológia nagy értékűek;
- a bűncselekményt hivatalos személy követte el feladatai ellátása során;
- a bűncselekményt magánszektorban folytatott szakmai tevékenység keretében követték el, ideértve a szakmai kötelezettség megszegésével történő elkövetést is;

¹⁰ Lásd még: PIF-irányelv, 6. cikk; a piaci visszaélésekről szóló irányelv, 8. cikk.

¹¹ Lásd még: PIF-irányelv, 10. cikk; a piaci visszaélésekről szóló irányelv, 9. cikk.

- a bűncselekményt a 2008/841/IB kerethatározat¹² meghatározása szerinti bűnszervezet keretében követték el;
- a bűncselekményt hamis vagy hamisított okmányok felhasználásával követték el;
- az elkövető korábban már hasonlóan megsértett a korlátozó intézkedésekre vonatkozó uniós jogszabályt;
- az elkövető aktívan akadályozott ellenőrzési tevékenységeket, vagy tanúkat félemlített meg vagy kísérelt meg befolyásolni, valamint
- a bűncselekmény jelentős pénzügyi haszonnal járt, vagy várható volt, hogy jelentős pénzügyi haszonnal fog járni (a jelentős pénzügyi haszon fogalma a preambulumbekkezdésekben kerülne részletesebb meghatározásra).

Az irányelv egy olyan cikket is tartalmazna, amely meghatározza azokat az enyhítő körülményeket, amelyeket az 1.4. szakaszban szereplő bűncselekmények miatti büntetés kiszabásánál figyelembe kellene venni. Konkrétan, e cikkel összhangban a tagállamok kötelesek lennének biztosítani, hogy a fent említett bűncselekményekkel kapcsolatban bizonyos tények enyhítő körülménynek minősüljenek. Ilyen lenne például az a tény, hogy az elkövető olyan információkat szolgáltatott a közigazgatási vagy igazságügyi hatóságoknak, amelyeket azok egyébként nem tudtak volna megszerezni, segítve őket abban, hogy azonosítsák vagy bíróság elé állítsák a többi elkövetőt, vagy bizonyítékokat találjanak.

1.7. Joghatósági szabályok

Az irányelv a joghatósági szabályokra vonatkozó rendelkezést is tartalmazna. Többek között az Unió pénzügyi érdekeit érintő csalás ellen büntetőjogi eszközökkel folytatott küzdelemről szóló (EU) 2017/1371 irányelv (PIF-irányelv) 11. cikkének példáját követve minden tagállamnak meg kellene tudnia állapítani joghatóságát az 1.4. szakaszban említett bűncselekményekre vonatkozóan, amennyiben a bűncselekményt részben vagy egészben a területén belül követték el, vagy ha az elkövető az adott tagállam állampolgára. A tagállamok továbbá kötelesek lennének tájékoztatni a Bizottságot, ha úgy döntenek, hogy a joghatóságukat kiterjesztik:

- a területükön szokásos tartózkodási hellyel rendelkező személyek által elkövetett bűncselekményekre;
- a területükön letelepedett jogi személy javára elkövetett bűncselekményekre; vagy
- hivatalos feladatai ellátása során eljáró saját tagállami tisztviselőjük által elkövetett bűncselekményekre.

Amennyiben az elkövető a tagállam saját állampolgára, úgy a tagállam nem kötheti a joghatóság gyakorlását ahhoz a feltételhez, hogy büntetőeljárás megindítására kizárólag azt követően kerülhet sor, hogy:

- a sértett a bűncselekmény elkövetésének helyén bejelentést tett; vagy
- a bűncselekmény elkövetésének helye szerinti állam feljelentést tett.

Az EUMSZ 215. cikke alapján elfogadott tanácsi rendeletek minden esetben tartalmazzák a következő joghatósági kikötést:

¹² A Tanács 2008/841/IB kerethatározata (2008. október 24.) a szervezett bűnözés elleni küzdelemről (HL L 300., 2008.11.11., 42. o.).

„E rendeletet alkalmazni kell:

- a) az Unió területén, a légterét is ideértve;
- b) a valamely tagállam joghatósága alá tartozó bármely légi vagy vízi jármű fedélzetén;
- c) minden olyan, az Unió területén vagy azon kívül tartózkodó személyre, aki valamely tagállam állampolgára;
- d) bármely tagállam joga szerint bejegyzett vagy létrehozott jogi személyre, szervezetre vagy szervre az Unió területén belül vagy azon kívül;
- e) teljes egészében vagy részben az Unión belül üzleti tevékenységet folytató bármely jogi személyre, szervezetre vagy szervre.”

Az irányelv ezt szintén tükrözné. A fenti e) pont értelmében a tagállamoknak ki kellene terjeszteniük büntető joghatóságukat az EU területén kívül tartózkodó nem uniós állampolgárságú személyekre is annyiban, amennyiben azok üzleti tevékenysége kapcsolódik az EU-hoz (ami ennél fogva a vagyoni eszközeiket is érintheti).

1.8. Elévülési idők

Az irányelv tartalmazna egy, a fenti 1.4. szakaszban szereplő összes bűncselekményre alkalmazandó rendelkezést, amely előírná egy minimális elévülési idő megállapítását, valamint a büntetések végrehajtásának elévülési idejét a büntetőjogi felelősséget megállapító jogerős ítélet meghozatalát követően. Erre a PIF-irányelv 12. cikkében található példa. E cikkel összhangban a tagállamoknak:

- i. az irányelvben szereplő bűncselekmények elkövetését követő megfelelő tartamú elévülési időt kell előírniuk annak érdekében, hogy e bűncselekményekkel szemben hatékonyan lehessen fellépni. Azon bűncselekmények esetében, ahol a büntetés felső határa legalább 4 év szabadságvesztés, minimális elévülési időket kell meghatározniuk;
- ii. meg kell tenniük a büntetések végrehajtásához szükséges intézkedéseket.

1.9. A tagállamok, uniós intézmények, szervek, hivatalok és ügynökségek közötti, valamint harmadik országokkal történő együttműködés

A határokon átnyúló vonatkozású ügyek kivizsgálásának javítása érdekében az irányelv tartalmazna egy olyan rendelkezést, amely kölcsönös együttműködést írna elő a tagállamok illetékes hatóságai, az uniós intézmények, szervek, hivatalok és ügynökségek, köztük az Eurojust és az Europol között¹³. Az irányelv e rendelkezése megkönnyítené a gyakorlati kérdésekre (különösen a kijátszás módozataira, például a vagyoni eszközök tényleges tulajdonlásának/ellenőrzésének elrejtésére szolgáló struktúrákra) vonatkozó információk más tagállamok hatóságaival és a Bizottsággal történő megosztását is.

1.10. Jogsértést bejelentő személyek

¹³ Lásd a PIF-irányelv 15. cikkét is.

Az uniós korlátozó intézkedések hatékonyságának növelése érdekében a Bizottság nemrégiben elindította az uniós korlátozó intézkedések megsértésének bejelentésére szolgáló eszközt¹⁴. Tekintettel annak fontosságára, hogy a visszaéléseket bejelentő személyek hozzájáruljanak az uniós korlátozó intézkedések megfelelő alkalmazásához, a bizottsági javaslat arra kötelezné a tagállamokat, hogy tegyék meg a szükséges intézkedéseket annak biztosítása érdekében, hogy az (EU) 2019/1937 irányelv¹⁵ által nyújtott védelem alkalmazandó legyen az irányelvben szereplő bűncselekményeket bejelentő személyekre. A tagállamok emellett kötelesek lennének megtenni minden szükséges intézkedést annak biztosítására, hogy az irányelvben szereplő bűncselekményeket bejelentő és az ilyen bűncselekmények vizsgálata, büntetőeljárás alá vonása vagy bírósági tárgyalása során bizonyítékot szolgáltató vagy egyéb módon együttműködő személyek megkapják a szükséges támogatást és segítséget a büntetőeljárással összefüggésben¹⁶.

2. A KÖVETKEZŐ LÉPÉSEK

Amint a Tanácsban megállapodás születik, és az Európai Parlament hozzájárulását adja az uniós korlátozó intézkedések megsértésének az EUMSZ 83. cikkének (1) bekezdésében meghatározott bűncselekmények közé történő felvételéhez, a Bizottság a rendes jogalkotási eljárás keretében azonnal előterjesztheti javaslatát a bűncselekményi tényállások és a büntetések közelítéséről szóló irányelvre vonatkozóan.

E bizottsági javaslatnak – mint minden uniós fellépésnek – meg kell felelnie a szubszidiaritás és az arányosság elveinek¹⁷, és összhangban kell lennie a minőségi jogalkotás követelményeivel¹⁸ is.

¹⁴ Európai Bizottság, A szankciók és a kapcsolódó eszközök áttekintése, elérhető a https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/international-relations/restrictive-measures-sanctions/overview-sanctions-and-related-tools_en#whistleblower címen.

¹⁵ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/1937 irányelve (2019. október 23.) az uniós jog megsértését bejelentő személyek védelméről, HL L 305., 2019.11.26., 17. o.

¹⁶ Lásd még: Javaslat: Az Európai Parlament és a Tanács irányelve a környezet büntetőjog általi védelméről, valamint a 2008/99/EK irányelv felváltásáról, COM(2021) 851 final (2021.12.15.), 13. cikk.

¹⁷ Az EUSZ 5. cikkének (1) és (4) bekezdése. 2. jegyzőkönyv a szubszidiaritás és az arányosság elvének alkalmazásáról.

¹⁸ Intézményközi megállapodás az Európai Parlament, az Európai Unió Tanácsa és az Európai Bizottság között a jogalkotás minőségének javításáról (HL L 123., 2016.5.12., 1. o.).